

СТАВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОБЛЕМ ІНТЕГРОВАНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Завальнюк О.О.

Кам'янець – Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

Стаття присвячена дослідженню ставлення вихователів дошкільних навчальних закладів до інтегрованої та інклюзивної освіти дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку.

Статья посвящена исследованию отношения воспитателей дошкольных учебных заведений к интегрированному и инклюзивному образованию детей, которые нуждаются в коррекции психофизического развития.

The article represents the attitude contrastive pre-school educational teachers to integrative and inclusive studding of children with psycho-physical defects.

Ключові слова: вихователі дошкільних закладів; інтеграція; інклюзія; інтегроване та інклюзивне навчання; діти, що потребують корекції психофізичного розвитку.

Ключевые слова: воспитатели дошкольных заведений; интеграция; инклюзи; интегрированное и инклюзивное образование; дети, которые нуждаются в коррекции психофизического развития.

Key words: pre-school teacher; inclusion, integrity; integrative and inclusive studding; children with psycho-physical defects.

З кожним роком питання інтегрованого та інклюзивного навчання (зокрема, дошкільного) дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, набирає більше обертів. На разі актуальною проблемою є допомога дошкільникам, що потребують корекції психофізичного розвитку, адаптуватись у соціумі та створення сприятливого середовища у навчанні та вихованні. Саме тому питання інтеграції дошкільників, що потребують корекції вад психофізичного розвитку, у дитячих навчальних закладах, їх спілкування із здоровими однолітками є значущим для успішної соціалізації цієї категорії дітей. Вищезазначену проблему досліджує багато фахівців, зокрема, Л.Андрушко, В.І.Бондар, Л.М.Гречко, А.А.Колупасва, М.М.Малофєєв, С.П.Миронова, М.П.Матвєєва, Н.М.Назарова, М.Сварник, В.М.Синьов, Н.Софій, О.П.Хохліна, М.К.Шеремет Л.Н.Шипіцина, Н.Д.Шматко та ін.

Вагомого значення для вирішення проблеми інтегрованого навчання набуває питання кадрового забезпечення. Так, аналіз літературних джерел та досвід багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів засвідчує, що успішність дошкільної інклюзивної освіти буде залежати, передусім, від професійної компетентності педагогічного складу, а саме: ставлення педагогів до дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку (сприймати такими, якими вони є; створити сприятливі умови для їх розвитку; вміти співпрацювати з такою категорією дітей) та від професійних знань та вмінь педагогів (організувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних потреб). Проте аналіз літературних джерел свідчить, що питання інклюзивної освіти дошкільників з вадами психофізичного розвитку розглянуто недостатньо. З огляду на це було обрано дану проблему для дослідження. У статті висвітлено окремі результати наукового пошуку, зокрема, щодо вивчення ставлення вихователів різних загальноосвітніх дошкільних закладів до проблеми інтегрованого та інклюзивного навчання дошкільників, що потребують корекції психофізичного розвитку в Україні.

З цією метою було досліджено:

- уявлення про дітей з вадами психофізичного розвитку;
- ставлення вихователів до дітей з вадами психофізичного розвитку;
- ставлення до дошкільної інклюзивної освіти в цілому;
- ставлення до спільного перебування здорових дітей із дітьми, що потребують корекції

психофізичного розвитку;

- уявлення про інтеграцію та інклюзію;
- визначення шляхів підготовки вихователів на шляху впровадження спільного виховання здорових та дітей з вадами психофізичного розвитку.

Основним методом дослідження була спеціально розроблена анкета, яка містила наступні питання:

1. Як Ви розумієте поняття: інтеграції та інклюзії?
2. Які почуття виникають у Вас до дітей з вадами психофізичного розвитку?
3. Як Ви вважаєте, де мають перебувати діти з вадами психофізичного розвитку?

4. Як Ви вважаєте, як буде здійснюватись перебування дітей з вадами психофізичного розвитку у спеціальних закладах?
5. Як Ви вважаєте, яким чином буде відбуватись виховання дітей з вадами психофізичного розвитку спільно із здоровими дітьми?
6. Які Ви вважаєте переваги чи недоліки спільного виховання для здорових дітей?
7. Яке ставлення батьків здорових вихованців викличе, на ваш погляд, перебування такої дитини в групі?
8. З якими труднощами, на Ваш погляд, може зіштовхнутись вихователь ДНЗ у спільній групі здорових і дітей з вадами психофізичного розвитку?
9. Чи згодні Ви працювати з дітьми з вадами психофізичного розвитку?
10. Яка допомога Вам потрібна для роботи з дитиною, що потребує корекції психофізичного розвитку?
11. Назвіть, яких знань Ви потребуєте для роботи з дитиною, що потребує корекції психофізичного розвитку?
12. Які шляхи підготовки вихователів є можливими для впровадження спільного виховання дітей з вадами психофізичного розвитку?

У дослідженні брали участь вихователі загальноосвітніх дошкільних закладів м.Кам'янця-Подільського. Всього було опитано 123 респондента.

Результати дослідження показали, що 47% опитаних на достатньому рівні володіють поняттями «інтеграція» та «інклюдія»; 33% - не володіють цими поняттями і коментують їх, наприклад, так: *інтеграція* - «це всі діти з різними вадами в одній групі»; «інтегрувати відповідно їхнього рівня розвитку»; «поєднання дітей з різними вадами в одну групу»; «відвідування дітей спеціальних садочків у групах»; *інклюдія* - «хвора дитина в здоровому колективі»; «де виховуються діти з вадами розвитку в закладах»; «знаходження дитини в дошкільному закладі, яка має вади»; «діти, які відстають у розвитку»; «право дитини з вадами на існування». 20% респондентів плутають поняття між собою, визначаючи, що *інтеграція* – «поєднання різних форм методів навчання та виховання дітей з особливими потребами з здоровими однолітками», а *інклюдія* – «перебування дітей з особливими потребами разом з усіма дітьми». Як бачимо, більшість респондентів свідомо не володіють цими поняттями та не розуміють їх. Це свідчить про необізнаність та недостатню поінформованість педагогів у даній області, що, в свою чергу, може призвести до виникнення труднощів на шляху впровадження інтеграції, оскільки теоретична база на даному етапі є важливою.

Зазначимо, що відповіді на деякі питання могли містити декілька варіантів, тому сума може перевищувати 100%.

Вагомим для нас було питання про почуття, які виникають до дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. У 48% опитаних такі діти викликають жалість та співчуття; у 72% - любов, як і до здорових дітей; у 9% - викликають страх; 2% зазначили свій варіант відповіді, а саме: бажання допомоги у подоланні вади та невпевненість у собі. На нашу думку, такі результати можуть бути суб'єктивними та спричинені тим фактом, що більшість вихователів мають поверхневі уявлення про таких дітей, не перебуваючи в особистому контакті з ними.

26% опитаних вважають, що діти, які потребують корекції психофізичного розвитку, можуть перебувати разом з усіма дітьми у загальноосвітньому ДНЗ; 61% - наголошують на необхідності виховання у загальному ДНЗ, проте в окремих групах; 20% - наполягають на вихованні у спеціальних закладах.

Ми з'ясували, що 47% респондентів висловлюють думку про те, що перебування дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, в спеціальних закладах ізолює їх від суспільства та ускладнює процес соціалізації у дорослому житті, у той час як 45% схвалюють перебування дітей у даних закладах, 8% - не відповіли.

Аналіз результатів даного питання та порівняння його з попередніми дозволяє наголосити на тому, що хоча і ставлення більшості вихователів загальноосвітніх ДНЗ до цієї категорії дітей є позитивним, вони погоджуються на їхнє перебування у масовому закладі, проте водночас майже половина вважає, що місце дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, у спеціальних закладах. Ці відповіді свідчать про неготовність та небажання до організації спільної діяльності здорових дітей та дошкільників з порушеним розвитком.

На думку 71% вихователів спільне перебування дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, із здоровими дітьми принесе їм користь; 14% - заперечують і наголошують, що це лише зашкодить; 12% - не можуть визначитись; 2% зазначили, що «дітям з вадами принесе користь, а здоровим - можливо шкоду», «зашкодить розвитку дитини».

На питання щодо переваг та недоліків спільного виховання для здорових дітей 76% опитаних вважають, що здорові діти навчаться співчувати. З ними не погоджуються 10%, які зазначають лише шкоду такого виховання для здорових дітей; 9% поставились байдуже до цього питання.

Практика інтегрованої та інклюзивної освіти свідчить, що батьки здорових дітей відіграють важливу роль у її ефективності. Ми виявили, що 50% респондентів вважають, що батьки негативно сприймуть спільне перебування у групі своїх дітей з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку. 25% вважають, що батьки позитивно до цього поставляться; 4% - байдуже до цього. 19% опитаних зазначили свій варіант відповіді, а саме: 5% - не знає, 6% - в залежності від виховання батьків; 3% - «в одних – позитивне, а у інших – негативне»; 2% - потрібно здійснити опитування батьків; 2% - проводити пояснювальну роботу; 1% - анкетування батьків. Одержані результати засвідчують, що респонденти висловлюють різні припущення щодо ставлення батьків здорових дітей до інтеграції, насправді не володіючи адекватною думкою батьків.

Більшість вихователів - 78% погоджуються з тим, що у роботі спільній групі здорових та дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, виникнуть проблеми з особливостями спеціальної методики навчання та виховання. 36% вважають, що будуть виникати конфліктні ситуації між батьками; 15% - передбачають, що буде негативний психологічний клімат; 13% - більше роботи з документацією. Отже, більшість вихователів у своїх відповідях, передусім, вбачають проблеми у методиці роботи з такими дітьми і вже потім приділяють увагу психологічному чиннику.

45% респондентів погоджуються працювати з цією категорією дітей, але за умови додаткової підготовки; 24% - проти такої роботи; 21% - не вирішили; 10% - згодні.

Усі вихователі вважають, що потребують допомоги для роботи з дітьми, що потребують корекції психофізичного розвитку. Зокрема, 58% опитаних потребують методичної допомоги з боку ВНЗ; 39% - хочуть допомоги у вигляді готових розробок та виховних занять; 36% - допомоги адміністрації та наставника; 4% вказали, що потребують іншої допомоги, але якої саме не зазначили.

Опитаним було запропоновано висловити думку щодо знань, яких вони потребують для роботи з дитиною, що потребує корекції психофізичного розвитку. Ми отримали наступні результати:

- ✓ спеціальна методика навчання та виховання - 42%;
- ✓ методична література та рекомендації - 12%;
- ✓ медичні та психологічні знання - 14%;
- ✓ консультації психолога - 5%;
- ✓ знання з психологічних дисциплін - 9%;
- ✓ курси з підготовки вихователів до роботи в інтегрованих групах - 3%;
- ✓ консультації медиків, психологів, членів ПМПК, проведення семінарів за «круглим столом» із залученням батьків - 2%;
- ✓ не відповіли на запитання - 16%.

Такі результати свідчать про те, що респонденти не розуміють, якої допомоги вони потребують для роботи з дитиною, що, в свою чергу, дозволяє зробити висновок про відсутність уявлення про сутність і методи інтегрованої дошкільної освіти.

Останнім питанням було визначення можливих шляхи підготовки вихователів для впровадження спільного виховання дітей, на яке респондентам потрібно було дати самостійну відповідь. Ми отримали наступні результати:

- 54% респондентів віддають перевагу у окремій підготовці вихователів;
- 42% - курсам підготовки вихователів до роботи в інтегрованих групах;
- 43% - консультаціям команди фахівців з даної галузі;
- 21% - включенню у процес підготовки вихователів ВНЗ спеціальних дисциплін;
- 11% - створенню Ради з представників ДНЗ та членів ПМПК з питань інтегрованого навчання;
- 1% - проведенню психолого-педагогічних тренінгів.

Отже, ніхто з опитаних не залишився байдужим до цього питання.

Загальний аналіз результатів дослідження дозволяє зробити висновок, що вихователі погано ознайомлені з теоретичними джерелами з питань інтеграції та інклюзії, що не впливає на спотворене усвідомлення проблеми такої освіти. Більшість вихователів підтримують ідею спільного виховання разом із здоровими дітьми, проте водночас зазначають, що перебування дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, у спеціальних закладах приносить їм користь. Педагоги вбачають у цьому взаємозв'язок, оскільки спільне навчання і виховання буде корисним не лише дітям, що потребують корекції психофізичного розвитку, а й здоровим дітям, які навчаються співчувати хворим одноліткам. Також вихователі зазначають потребу у теоретичній та методичній підготовці для роботи в інтегрованих дошкільних групах.

Одержані результати анкетування свідчать про те, що вихователі загальноосвітніх закладів не є готовими до інтегрованого дошкільного виховання ні змістовно, ні мотиваційно. Теоретично вони підтримують ідею спільного перебування здорових дітей з такими, що потребують корекції психофізичного розвитку, але безпосередньо впроваджувати виховання такої дитини у своїй групі не готові (можливо більшість і не хоче). Це можна пояснити тим, що педагоги не бажають брати на себе такі обов'язки та відповідальність.

Отже, хоча за результатами педагога висловлюють теплі та добрі почуття до таких дітей, прагнення їм допомогти, але варто зазначити, що цього недостатньо. Процес інтеграції дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, буде успішним лише за умови таких двох складових:

1. Професійної компетентності вихователя:
  - ✓ володіння загальними питаннями корекційної педагогіки, спеціальної психології;
  - ✓ оволодіння методикою інклюзивної дошкільної освіти;
  - ✓ вміння підтримувати позитивний психологічний клімат у колективі;
  - ✓ вміння співпрацювати з сім'ями як здорових дітей, так і тих, що потребують корекції психофізичного розвитку;
  - ✓ вміння співпрацювати з різними фахівцями;
  - ✓ володіння такими важливими якостями, як: повага, терплячість, емпатійність, любов, розуміння, підтримка.

2. Підготовки соціального оточення, в яке дитини інтегрується.

Виходячи з цього, наголосимо, що така підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів закладе вдалий фундамент для вирішення проблеми щодо інтегрованої та інклюзивної освіти дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку в Україні.

Перспективними напрямками дослідження проблеми є розроблення педагогічного забезпечення підготовки вихователів ДНЗ до інтегрованої дошкільної освіти.

УДК 376.1-056.34:792

РОЛЬ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОДОЛАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Зелінська К. О.

Викладач кафедри логопедії та БОФК
Сумського державного педагогічного
університету ім. А. С. Макаренка

У статті описані проблеми розвитку комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту. Розкрито основні можливості подолання комунікативної дезадаптації засобами театральної діяльності.

В статье описаны проблемы коммуникативной деятельности детей младшего школьного возраста с нарушениями интеллекта. Раскрыты основные возможности преодоления коммуникативной дезадаптации средствами театральной деятельности.

Problems of communicative activity development of primary school children with the disturbances in the intellectual sphere are described in the article. Basic possibilities of overcoming communicative disadaptation by means of theatrical activity are revealed.

Ключові слова: діти з проблемами інтелектуального розвитку, комунікативна діяльність, дезадаптація, театральна діяльність.

Ключевые слова: дети с проблемами интеллектуального развития, коммуникативная деятельность, дезадаптация, театральная деятельность.

Key words: children with intellectual development problems, communicative activity, disadaptations, theatrical activity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед освітою нові завдання, спрямовані на істотне посилення уваги до навчання, виховання і розвитку особистості. Завдання покращення підготовки вихованців до самостійного життя стоять і перед допоміжною школою. Однією з умов їх вирішення є посилення корекційно-розвиваючої ролі навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями. Таким чином навчання забезпечуватиме таким дітям можливість у майбутньому брати активну участь у трудовому та соціальному житті.

У допоміжній школі загальні завдання навчання і виховання вирішуються у поєднанні зі спеціальними, у число яких входить і корекція порушень комунікативного розвитку розумово відсталих учнів [1, с. 14].

Необхідною умовою формування соціально активної і духовно багатой особистості є оволодіння мовленням як засобом спілкування. При розумовій відсталості через загальний недорозвиток психіки збагачення